

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

**ДЕН СОЛУГУНУН МҮМКҮНЧҮЛҮГҮ ЧЕКТЕЛГЕН БАЛДАРЫ БАР
АТА-ЭНЕЛЕРДИН УКУКТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ
(ченемдик укуктук актылар)**

Түзүүчүлөр: Азимова А.А., Супатаева Э.А.

Бишкек - 2022

Кыргыз билим берүү академиясынын Окумуштуулар кеңешинин чечими менен басмага сунушталган (№ 5 токтом, 8-июль 2022-жыл).

Рецензенттер: к.п.н. Джапарова З.Б., Иманкулова М.Т.

Азимова Айгуль Аскербековна, Супатаева Эльвира Акиновна.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдары бар ата-энелердин укуктары жана милдеттери (ченемдик укуктук актылар) / А.А. Азимова, Э. А. Супатаева. - Бишкек: КББА, 2022. - 48 б.

Жыйнакта ата-энелерге (мыйзамдуу өкүлдөрүнө) ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдарды тарбиялоодогу өздөрүнүн укуктары жана милдеттери жөнүндө жалпы маалымат алууга мүмкүндүк берген ченемдик-укуктук актылар берилген.

Инклюзивдик билим берүү маселелери менен алектенген жалпы билим берүү уюмдарынын жетекчилерине, адистерине жана класс жетекчилерине сунушталат.

Жыйнактын электрондук варианты КББАнын сайтынын www.kao.kg "Инклюзивдик билим берүү" бөлүмүнө жүктөлгөн.

М А З М У Н У

ДМЧ балдардын укуктарынын эл аралык булактары.....	5
Адам укуктарынын Жалпы декларациясы (1948)	
Баланын укуктары (1959)	
Билим берүүнү басмырлоого каршы Конвенция (1960)	
Акыл-эси кем адамдардын укуктары жөнүндө Декларация (1971)	
Санберг декларациясы (1981)	
Баланын укуктары жөнүндө Конвенция (1989)	
Бардыгы үчүн билим берүү боюнча дүйнөлүк декларация (1990)	
Майыптыгы бар адамдарга бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуунун стандарттык эрежелери (1993)	
Саламан декларациясы (1994)	
Майыптыгы бар адамдардын укуктары жөнүндө Конвенция (2006)	
ДМЧ балдардын укуктарынын Кыргыз Республикасынын булактары.....	18
Кыргыз Республикасынын Конституциясы	
Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодекси	
Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодекси	
Жаранды ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адам деп эсептөө жөнүндө жобо	
КРдин Мыйзамы «Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын укуктары жана кепилдиктери жөнүндө»	
Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун жол-жобосу	
2018-2028-жылдарга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо боюнча Программасы	
2019-2023 жылдарга Кыргыз Республикасында инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүү Концепциясы	
2019-2023-жылдарга Кыргыз Республикасында инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүү Программасы	
Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «Билим берүү жөнүндө»	
Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «Мектепке чейинки билим берүү жөнүндө»	
Кыргыз Республикасынын мектептик жалпы билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты	
Балдарды үйүндө жеке окутууну уюштуруу жөнүндө жобо	
Жарым-жартылай стационардык уюмдарда жана социалдык тейлөө мекемелеринде ден соолук мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарга, анын ичинде балдарга көрсөтүлүүчү социалдык кызматтардын мамлекеттик минималдуу социалдык стандарттары	
Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик жөлөкпулдар жөнүндө	
ДМЧ балдары бар ата-энелердин эмгек чөйрөсүндөгү укуктары.....	44
Ата-энелик жоопкерчилик	45

Кыргыз Республикасынын Конституциясына, эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерине жана ченемдерине, Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдерине, Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодексине жана башка ченемдик укуктук актыларга ылайык адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери мамлекет тарабынан төрөлгөндөн баштап ар бир балага таандык жана кепилденет.

Адатта, ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдары бар ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) аларга берилген жеңилдиктер жана кызматтар жөнүндө билбегендиктен, өз укуктарын коргоодо ар дайым колдоо ала алышпайт. Көпчүлүк ата-энелер өзүлөрүнүн кызыкчылыгы үчүн иштей турган мыйзамдар жана эрежелер жөнүндө аз маалыматка ээ.

Учурда биздин коомго жана мыйзамдарга өзгөртүүлөр киргизилип жатат. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарга карата мамилелер да өзгөрүүдө. Ар кандай мамлекеттик түзүмдөрдүн, ата-энелер ассоциацияларынын жана өкмөттүк эмес уюмдардын адистеринин кызматташуусу сапаттуу мыйзам чыгаруу чечимдерин түзүүгө өбөлгө түзөт.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген баланын ата-энесинин милдеттери биринчи кезекте баланын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоого байланыштуу экендигин белгилей кетүү керек.

Төмөндө келтирилген маалымат ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдардын ата-энелерине (мыйзамдуу өкүлдөрүнө) жана инклюзивдик билим берүү адистерине пайда алып келет жана ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдар алардын жардамы менен татыктуу жашоого көбүрөөк мүмкүнчүлүк алышат деп үмүттөнөбүз.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген (ДМЧ) балдардын укуктарынын эл аралык булактары

ДМЧ адамдар үчүн жана жарандардын башка социалдык жактан корголбогон топтору үчүн бардык деңгээлде билим алуу үчүн жалпы укуктарды жана мүмкүнчүлүктөрдү таануу жөнүндө биринчи ченемдик укуктук актылар XX кылымдын башында бир катар Европа өлкөлөрүндө пайда болгон.

1989-жылдын 20-ноябрындагы БУУнун балдардын укуктары жөнүндө конвенциясы баланы өз алдынча укук субъектиси катары тааныйт. Конвенцияга ылайык баланын негизги укуктары жеке, социалдык, саясий, билим берүү, илим жана маданият жаатындагы бардык социалдык топторго мүмкүнчүлүктөрдүн теңдигин жана бирдей мамилени таанууга багытталган.

Үй-бүлөлүк мамилелерди жана баланын укуктарын жөнгө салуучу маанилүү эл аралык ченемдик укуктук актылар:

№	Эл аралык ченемдик укуктук актылары	Беренелери	Интернет шилтемелери
1.	<p>Адам укуктарынын жалпы декларациясы 1948-жылдын 10-декабрындагы БУУнун Башкы Ассамблеясынын № 217 токтому менен кабыл алынган.</p> 	<p>Берене 26</p> <p>1. Ар бир адам билим алууга укуктуу. Билим берүү, жок эле дегенде, башталгыч жана жалпы билим берүү жаатында акысыз болушу керек. Башталгыч билим милдеттүү болушу керек. Техникалык жана кесиптик билим жалпыга жеткиликтүү болушу керек, ал эми жогорку билим ар бир адамдын жөндөмүнө жараша баарына бирдей жеткиликтүү болушу керек.</p> <p>2. Билим берүү адамдын инсандыгын толук өнүктүрүүгө жана адам укуктары менен негизги эркиндиктерге болгон сый-урматты жогорулатууга багытталышы керек. Билим берүү бардык элдердин, расалык жана диний топтордун ортосундагы өз ара түшүнүшүүгө, толеранттуулукка жана достукка көмөктөшүп, тынчтыкты сактоо боюнча Бириккен Улуттар уюмунун ишмердүүлүгүнө көмөктөшүүсү керек.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml</p>

		<p>3. Ата-энелер өздерүнүн жаш балдары үчүн билим берүүнүн түрүн тандоодо артыкчылыкка ээ.</p>	
<p>2.</p>	<p>Баланын укуктары № 1386-декларациясы 1959-жылдын 20-ноябрында БУУнун Башкы Ассамблеясынын (СУРП) токтому менен кабыл алынган.</p> 	<p>5-принцип. Физикалык, психикалык же социалдык жактан төмөн болгон балага анын өзгөчө абалына байланыштуу атайын режим, билим берүү жана кам көрүү керек.</p> <p>6-принцип. Бала өзүнүн инсандыгын толук жана гармониялуу өнүктүрүү үчүн сүйүүгө жана түшүнүүгө муктаж. Мүмкүн болсо, ал ата-энесинин камкордугунда жана жоопкерчилигинде, сүйүү жана адеп-ахлактык жана материалдык камсыздоо чөйрөсүндө өсүшү керек; өзгөчө жагдайлар болгондон тышкары, жаш бала энесинен ажыратылбашы керек. Коомдо жана коомдук бийлик органдарында үй-бүлөсү жок балдарга жана жетиштүү жашоо каражаты жок балдарга өзгөчө кам көрүү милдети жатышы керек. Көп балалуу үй-бүлөлөргө балдарды багууга мамлекеттик же башка жеңилдиктер берилиши керек.</p> <p>7-принцип. Бала, жок эле дегенде, баштапкы этапта акысыз жана милдеттүү болушу керек болгон билим алууга укуктуу. Ага жалпы маданий өнүгүүсүнө өбөлгө түзө турган жана мүмкүнчүлүктүн теңдигинин негизинде өзүнүн жөндөмүн жана жеке чечимин, ошондой эле адеп-ахлактык жана социалдык жоопкерчилик аң-сезимин өркүндөтүп, коомдун пайдалуу мүчөсү боло турган билим берилиши керек.</p> <p>Баланын кызыкчылыгын мыкты камсыз кылуу анын билим алуусуна жана билим алуусуна жооптуу адамдар үчүн жетектөөчү принцип болушу керек; бул жоопкерчилик биринчи кезекте ата-энесине жүктөлөт.</p> <p>Балага билим берүү максаттарына багытталган оюн-зооктордун жана көңүл ачуунун толук мүмкүнчүлүгү камсыз кылынышы керек; коом жана коомдук бийлик органдары аталган</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/childdec.shtml</p>

		укуктун жүзөгө ашырылышына көмөктөшүү үчүн күч-аракет жумшашы керек.	
3.	<p>Билим берүүнү басмырлоого каршы Конвенция 1960-жылдын 14-декабрында Бириккен Улуттар Уюмунун маданияттагы билим берүү, илим боюнча Башкы конференциясы тарабынан он биринчи сессиясында кабыл алынган.</p> 	<p>1. Ушул Конвенцияда "дискриминация" деген сөз айкашы расасынын, терисинин түсү, жынысы, тили, дини, саясий же башка ынанымдары, улуттук же социалдык теги, экономикалык абалы же төрөлүшү боюнча ар кандай айырмачылыкты, алып салууну, чектөөнү же артыкчылыкты камтыйт, ал билим берүү жаатындагы мамилелердин теңдигин жок кылуу же бузуу максатын же натыйжасын көздөйт, атап айтканда:</p> <p>а) ар кандай баскычтагы же типтеги билим алуу мүмкүнчүлүгүн жабуу;</p> <p>б) билим берүүнүн төмөнкү деңгээли менен кайсы бир адам же топ үчүн билим берүүнү чектөө;</p> <p>в) ушул Конвенциянын 2-статьясынын жобосунда каралгандан башка учурларда кайсы бир адамдар же адамдардын тобу үчүн өзүнчө билим берүү системасын же окуу жайларын түзүү же сактоо; же</p> <p>г) адамдын кадыр-баркына туура келбеген позиция, ага кандайдыр бир адам же адамдардын тобу коюлат.</p> <p>2. Бул Конвенцияда "билим берүү" деген сөз билим берүүнүн бардык типтерине жана баскычтарына кирет жана билим алууга жеткиликтүүлүктү, окутуунун деңгээлин жана сапатын, ошондой эле ал жүргүзүлүп жаткан шарттарды камтыйт.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/educat.shtml</p>

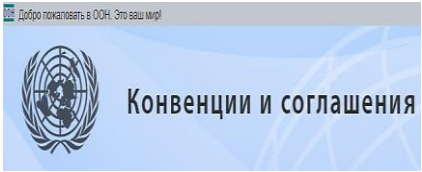

<p>4.</p>	<p>Акыл-эси кем адамдардын укуктары жөнүндө декларация 1971-жылдын 20-декабрындагы Башкы Ассамблеясынын № 2856 токтому менен кабыл алынган.</p> 	<p>1. Акыл-эси кем адам башка адамдардай эле укуктарга ээ.</p> <p>2. Акыл-эси начар адам тийиштүү медициналык жардамга жана дарыланууга укуктуу, ошондой эле билим алуу, окутуу, эмгекке жарамдуулугун калыбына келтирүү жана патронаттык укугу бар, бул анын жөндөмүн жана максималдуу мүмкүнчүлүктөрүн өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/retarded.shtml</p>
<p>5.</p>	<p>Санберг декларациясы Окутуу, майыптыкты алдын алуу жана майыптарды коомго тартуу боюнча иш-аракеттерге жана стратегияларга арналган дүйнөлүк конференция тарабынан 1981-жылдын 7-ноябрында кабыл алынды.</p> 	<p style="text-align: center;">7-берене</p> <p>Акыл-эс же физикалык майыптыгы бар адамдардын санын азайтуу жана алардын зыяндуу кесепеттерин азайтуу максатында, өкмөттөр өкмөттүк эмес уюмдар менен биргеликте аларды эрте аныктоону жана тиешелүү дарылоону камсыз кылууга милдеттүү. Маалымат жана ата-энелер менен иштөө маанилүү ролду ойногон жаш балдарды камтыган билим берүү программалары иштелип чыгышы керек.</p> <p style="text-align: center;">8-берене</p> <p>Бардык майыптыгы бар адамдардын билим алуусуна, кесиптик даярдыгына, эмгекке жөндөмдүүлүгүн калыбына келтирүүгө жана өнүктүрүүгө үй-бүлөнүн катышуусу кеңейтилиши керек. Бул чөйрөдөгү өз функцияларын аткаруу үчүн үй-бүлөгө тийиштүү жардам көрсөтүлүшү керек.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/sundberg.shtml</p>

		<p style="text-align: center;">9-берене</p> <p>Билим берүү, маданият жана маалымат программалары үчүн жооптуу болгон билим берүү адистери жана башка адистер майыптыгы бар адамдардын конкреттүү көйгөйлөрүн жана муктаждыктарын чечүү үчүн керектүү квалификацияга ээ болушу керек. Ошондуктан, алардын кесиптик даярдыгы бул талапты эске алып, такай өркүндөтүлүп турушу керек.</p>	
6.	<p>“Баланын укуктары жөнүндө Конвенция” Башкы Ассамблеянын №44/25 резолюциясы менен 1989-жылдын 20-ноябрында кабыл алынган.</p> 	<p style="text-align: center;">23-берене</p> <p>1. Катышуучу мамлекеттер акыл-эс же дене-бой жагынан бала өзүнүн кадыр-баркын камсыз кылган, өзүнө болгон ишенимин бекемдеген жана анын коомго активдүү катышуусун жеңилдеткен шарттарда толук жана татыктуу жашоого тийиш экендигин түшүнүшөт.</p> <p style="text-align: center;">27-берене</p> <p>2. Ата-эне же баланы тарбиялаган башка адамдар, баланын өнүгүшү үчүн зарыл болгон жашоо шарттарын өз жөндөмдөрүнүн жана каржылык мүмкүнчүлүктөрүнүн чегинде камсыз кылуу үчүн негизги жоопкерчиликти алышат.</p> <p>КР Жогорку Кеңешинин №1402-XII токтому менен “Баланын укуктары жөнүндө” Конвенция 1994-жылдын 12-январында ратификацияланган. http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/50675</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml</p>

<p>7.</p>	<p>Бардыгы үчүн билим берүү боюнча дүйнөлүк декларация 5-9-март, 1990-жыл, Джомтьен, Таиланд.</p> 	<p>3-берене. Билим алууга жеткиликтүүлүккө жалпыга бирдей мүнөз берүү жана теңдикти камсыз кылууга көмөктөшүү.</p> <p>1-пункт. Негизги билим бардык балдарга, өспүрүмдөргө жана чоңдорго берилиши керек, ушул максатта жогорку сапаттагы базалык билим берүү кызматтарын кеңейтүү жана теңсиздикти азайтуу боюнча ырааттуу чараларды көрүү керек.</p> <p>5-пункт. Майыптыгы бар адамдардын билим берүү муктаждыктары өзгөчө көңүл бурууга арзыйт. Билим берүү системасынын ажырагыс бөлүгү катары майыптыгы бар адамдардын бардык категориялары үчүн билим алууга бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу боюнча чараларды көрүү зарыл.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/jomtien.pdf</p>
<p>8.</p>	<p>Майыптыгы бар адамдарга бирдей мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуунун стандарттык эрежелери Башкы Ассамблеянын 48/96 резолюциясы менен кабыл алынган 20-декабрь, 1993-жыл.</p> 	<p>17. "Майыптык" термини дүйнөнүн бардык өлкөлөрүндө калк арасында пайда болгон ар кандай функционалдык чектөөлөрдү камтыйт. Адамдар физикалык, психикалык же сенсордук кемчиликтерден, ден-соолугунун абалынан же психикалык оорулардан улам майып болуп калышы мүмкүн. Мындай кемчиликтер, шарттар же оорулар мүнөзү боюнча туруктуу же убактылуу болушу мүмкүн.</p> <p>18. "Эмгекке жарамсыздык" термини коомго башкалар менен бирдей катышуу мүмкүнчүлүгүн жоготууну же чектөөнү билдирет. Ал майыптыгы бар адам менен анын айлана-чөйрөсүнүн ортосундагы мамилени камтыйт. Бул термин айлана-чөйрөнүн кемчиликтерин жана коомдун ишмердүүлүгүнүн көптөгөн аспектилерин, айрыкча маалымат, байланыш жана билим берүү жаатында майыптыгы бар адамдардын коомго башкалар менен бирдей катышуу мүмкүнчүлүгүн чектөө максатында колдонулат.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/salamanka.pdf</p>

		<p style="text-align: center;">6-эреже. Билим берүү.</p> <p>Мамлекеттер интеграцияланган структура-ларда майыптыгы бар балдар, жаштар жана чоңдор үчүн башталгыч, орто жана жогорку билим берүү жаатында бирдей мүмкүнчүлүктөрдүн принцибин таанышы керек. Алар майыптыгы бар адамдарга билим берүү жалпы билим берүү тутумунун ажырагыс бөлүгү экендигин камсыз кылышы керек.</p> <p>1. Интеграцияланган структураларда майыптыгы бар адамдардын билим алуусу үчүн жоопкерчилик жалпы билим берүү органдарына жүктөлүшү керек. Майыптыгы бар адамдардын билим берүүсүнө байланыштуу маселелер билим берүү, окуу программаларын иштеп чыгуу жана окуу процессин уюштуруу жаатында улуттук пландаштыруунун курамдык бөлүгү болушун камсыз кылуу керек.</p> <p>2. Кадимки мектептерде окутуу котормочу-ларга жана башка тиешелүү колдоо кызматтарына кызмат көрсөтүүнү камтыйт. Майыптыктын ар кандай формалары бар адамдардын муктаждыктарын канааттандырууга багытталган адекваттуу жеткилик-түүлүктү жана көмөкчү кызматтарды камсыз кылуу керек.</p> <p>3. Бардык деңгээлдеги билим берүү процессине ата-энелер топтору жана майыптар уюмдары тартылышы керек.</p> <p>4. Билим берүү милдеттүү болгон мамлекеттерде ар кандай формадагы жана даражадагы, анын ичинде эң оор формадагы майыптыгы бар балдарга билим берүүнү камсыз кылуу керек.</p> <p>5. Төмөнкү адамдарга өзгөчө көңүл буруу керек:</p> <p>а) майып болуп саналган эң жаш балдарга;</p> <p>б) мектепке чейинки курактагы майыптыгы бар балдарга;</p> <p>6. Кадимки мектепте билим берүү мүмкүнчүлүгү чектелгендерди камсыз кылуу үчүн мамлекеттер төмөнкүлөрдү аткарышы керек:</p> <p>а) мектеп деңгээлинде жана жамааттын кеңири чөйрөсүндө түшүнүктүү жана кабыл алынган так саясатты жүргүзүү;</p>	
--	--	---	--

		<p>б) окуу программаларынын ийкемдүүлүгүн, аларга кошуу жана өзгөртүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу;</p> <p>с) жогорку сапаттагы окуу материалдарын берүү, окутуучуларды туруктуу негизде даярдоону жана аларга колдоо көрсөтүүнү камсыз кылуу.</p> <p>7. Биргелешкен окутуу жана жамааттык программалар экономикалык жактан натыйжалуу майыптыгы бар балдарды окутуу жана кесиптик окутуу тутумунун кошумча элементтери катары каралышы керек. Жамааттардын программалары негизделген улуттук программалардын алкагында, жамааттарды майыптыгы бар балдарга билим берүү максатында өз ресурстарын колдонууга жана өнүктүрүүгө үндөө керек.</p> <p>8. Жалпы билим берүү тутуму дагы эле бардык майыптыгы бар адамдардын муктаждыктарын канааттандырбаган учурларда, атайын окутуу каралышы мүмкүн. Ал окуучуларды жалпы билим берүү системасында окутууга даярдоого багытталышы керек. Мындай окутуунун сапаты жалпы билим берүү тутумундагы окутуу менен бирдей стандарттарга жана максаттарга жооп бериши керек жана аны менен тыгыз байланышта болушу керек. Майыптыгы бар окуучулар үчүн, жок дегенде, мүмкүнчүлүгү чектелген студенттер үчүн билим берүү ресурстарынын бирдей үлүшү бөлүнүшү керек. Мамлекеттер атайын окуу жайларын акырындык менен жалпы билим берүү тутумуна интеграциялоого умтулушу керек. Белгилүү болгондой, атайын окутуу бир катар учурларда айрым майыптыгы бар окуучуларды окутуунун эң алгылыктуу формасы болуп саналат.</p> <p>9. Дүлөйлөрдүн жана дүлөйлөрдүн өзгөчө коммуникативдик муктаждыктарына байла-ныштуу, аларды атайын мектептерде же мындай балдар үчүн атайын класстарда же кадимки мектептердеги атайын топтордо окутууну уюштуруу акылдуулукка жатат. Айрыкча, алгачкы этапта маданий жооп берген окутууга өзгөчө көңүл буруу керек, бул баарлашуу көндүмдөрүн натыйжалуу өздөштүрүүгө жана</p>	
--	--	--	--

		угуусу начар же көзү азиз адамдын максималдуу өз алдынчалыкка жетишине алып келет.	
9.	<p>Дүйнөлүк өзгөчө муктаждыктарга билим берүү конференциясында “Өзгөчө муктаждыгы бар адамдарды билим берүү чөйрөсүндөгү принциптер, саясат жана практикалык иш жөнүндө Саламан декларациясы” 1994-жылдын 7-10-июнунда кабыл алынган. Саламанка, Испания.</p> 	<p>1. Ар бир адам билим алууга укуктуу. Билим берүү акысыз болушу керек, жок дегенде башталгыч жана жалпы билим берүү жаатында. Башталгыч билим милдеттүү болушу керек. Техникалык жана кесиптик билим жалпыга жеткиликтүү болушу керек, ал эми жогорку билим ар бир адамдын жөндөмүнө жараша баарына бирдей жеткиликтүү болушу керек.</p> <p>2. Билим берүү адамдын инсандыгын толук өнүктүрүүгө жана адам укуктары менен негизги эркиндиктерге болгон сый-урматты жогорулатууга багытталышы керек. Билим берүү бардык элдердин, расалык жана диний топтордун ортосундагы өз ара түшүнүшүүгө, толеранттуулукка жана достукка өбөлгө түзүп, Бириккен Улуттар Уюмунун тынчтыкты сактоо боюнча иш-аракеттерине көмөк көрсөтүшү керек”.</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disability.shtml</p> <p>!</p>
10.	<p>“Майыптыгы бар адамдардын укуктары жөнүндө Конвенция” 2006-жылдын 13-декабрында, Башкы Ассамблеянын №61/106 резолюциясы менен кабыл алынган.</p> 	<p>Бул Конвенциянын максаты бардык майыптыгы бар адамдардын бардык адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин толук жана бирдей жүзөгө ашыруусун колдоо, коргоо жана камсыз кылуу, ошондой эле өзүнө таандык болгон кадыр-баркты урматтоону колдоо болуп саналат.</p> <p>Майыптыгы бар адамдарга туруктуу физикалык, психикалык, интеллектуалдык же сенсордук бузулуулары бар адамдар кирет, алар ар кандай тоскоолдуктар менен өз ара аракеттенүүдө алардын башкалар менен бирдей коомго толук жана натыйжалуу катышуусуна тоскоол болушу мүмкүн.</p> <p>Жалпы принциптери:</p>	 <p>https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disabled_preamble.shtml</p>

КР Мыйзамы 2019-жыл 13-март,
№ 34 БУУнун майыптар
укуктары жөнүндө
Конвенциясын ратификациялоо
жөнүндө, Бириккен Улуттар
Уюмунун Башкы Ассамблеясы
тарабынан 2006-жылдын 13-
декабрында кабыл алынган
жана 2011-жылдын 21-
сентябрында кол коюлган.

- адамга мүнөздүү кадыр-баркты, анын жеке өз алдынчалыгын, анын ичинде өз алдынча тандоо эркиндигин жана көзкарандысыздыкты урматтоо;
- басмырлабоо;
- коомго толук жана натыйжалуу тартуу жана киргизүү;
- майыптыгы бар адамдардын өзгөчөлүктөрүн урматтоо жана аларды адамдардын көп түрдүүлүгүнүн жана адамзаттын бир бөлүгү катары кабыл алуу;
- мүмкүнчүлүктөрдүн теңдиги;
- жеткиликтүүлүк;
- эркек менен аялдын теңдиги;
- майыптыгы бар балдардын өнүгүп келе жаткан жөндөмдөрүн урматтоо жана майып балдардын индивидуалдуулугун сактоо укугун урматтоо.

7-берене. Майыптыгы бар балдар

1. Катышуучу мамлекеттер майыптыгы бар балдардын бардык адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин башка балдар менен бирдей толук жүзөгө ашырылышын камсыз кылуу үчүн бардык зарыл чараларды көрүшөт.
2. Майыптыгы бар балдарга карата бардык иш-аракеттерде биринчи кезекте баланын жогорку кызыкчылыктарына көңүл бурулат.
3. Катышуучу-мамлекеттер майыптыгы бар балдардын жаш курагына жана жетилгендигине жараша тийиштүү салмак алган өз көз караштарын аларга тиешелүү бардык маселелер боюнча башка балдар менен бирдей эркин билдирүүгө жана бул укукту ишке ашырууда майыптыкка жана жашка ылайыктуу жардам алууга укуктуу болушун камсыз кылат.

<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru/111885/10?cl=ky-kq&mode=tekst>

		<p style="text-align: center;">8-берене. Агартуу-тарбиялоо иши</p> <p>1. Катышуучу мамлекеттер төмөнкүлөрдү камсыз кылуу үчүн кечиктирилгис, натыйжалуу жана тиешелүү чараларды көрүүгө милдеттенет:</p> <p>а) майыптык маселелеринде бүткүл коомдун, анын ичинде үй-бүлө деңгээлинде агартууну жогорулатуу жана майыптардын укуктарын жана кадыр-баркын урматтоону күчөтүү;</p> <p>б) майыптыгы бар адамдарга карата стереотиптерге, бейкалыс пикирлерге жана зыяндуу үрп-адаттарга, анын ичинде жынысына жана жашына жараша, жашоонун бардык тармактарында күрөшүү;</p> <p>в) майыптыгы бар адамдардын потенциалын жана салымын жайылтуу.</p> <p>2. Ушул максатта көрүлгөн чаралар төмөнкүлөрдү камтыйт:</p> <p>а) натыйжалуу коомдук-агартуу кампанияла-рын жайылтуу жана жүргүзүү;</p> <p>б) майыптыгы бар адамдардын укуктарын кабыл алууга тарбиялоо;</p> <p>в) майыптыгы бар адамдардын позитивдүү түшүнүктөрүн жана аларды коом тарабынан тереңирээк түшүнүүгө үндөө;</p> <p>г) майыптыгы бар адамдардын көндүмдөрүн, кадыр-баркын жана жөндөмдөрүн таанууну, ошондой эле алардын жумуш ордунда жана эмгек рыногунда кошкон салымын илгерилетүү;</p> <p>д) билим берүү тутумунун бардык деңгээлдеринде, анын ичинде жаш кезинен баштап бардык балдарда майыптыгы бар адамдардын укуктарын урматтоо менен тарбиялоо;</p> <p>бардык массалык маалымат органдарын майыптыгы бар адамдарды ушул Конвенциянын максаты менен макул болгон сүрөттөлүшкө үндөө;</p> <p>ж) майыптыгы бар адамдарга жана алардын укуктарына арналган тарбиялык-билим берүү программаларын илгерилетүү.</p> <p style="text-align: center;">24-берене. Билим берүү</p> <p>1. Катышуучу мамлекеттер майыптыгы бар адамдардын билим алуу укугун тааныйт. Бул укукту басмырлоосуз жана мүмкүнчүлүктөр-дүн</p>	
--	--	---	--

		<p>теңдигинин негизинде ишке ашыруу максатында катышуучу мамлекеттер бардык деңгээлдеги Инклюзивдик билим берүүнү жана өмүр бою окутууну камсыз кылышат:</p> <p>а) адамдык потенциалды толук өнүктүрүүгө, ошондой эле кадыр-барк жана өзүн-өзү сыйлоо сезимине, адам укуктарын, негизги эркиндиктерди жана адамдык көп түрдүүлүктү урматтоону күчөтүүгө;</p> <p>б) майыптыгы бар адамдардын инсандыгын, талантын жана чыгармачылыгын, ошондой эле алардын акыл-эс жана физикалык жөндөмдөрүн толугу менен өнүктүрүүгө;</p> <p>с) майыптыгы бар адамдарга эркин коомдун жашоосуна натыйжалуу катышууга мүмкүнчүлүк берүүгө.</p> <p>2. Бул укукту ишке ашырууда катышуучу мамлекеттер төмөнкүлөрдү камсыз кылышат:</p> <p>а) майыптыгы бар адамдар майыптыгынын себеби боюнча жалпы билим берүү системасынан, ал эми майыптыгы бар балдар - акысыз жана милдеттүү башталгыч билим берүү же орто билим берүү системасынан чыгарылбашы керек;</p> <p>б) майыптыгы бар адамдар башкалар менен бирдей эле өз жашаган жерлеринде инклюзивдүү, сапаттуу жана акысыз башталгыч жана орто билим алууга мүмкүнчүлүк алышы керек;</p> <p>в) жеке муктаждыктарды эске алган акылга сыярлык адаптация камсыз кылуу;</p> <p>г) майыптыгы бар адамдарга жалпы билим берүү тутумунун ичинде натыйжалуу окутууну жеңилдетүү үчүн керектүү колдоо көрсөтүү;</p> <p>д) билимди өздөштүрүүгө жана социалдык өнүгүүгө мүмкүн болушунча ыңгайлуу шартта, толук камтуу максатында жекече колдоону уюштуруу боюнча натыйжалуу чараларды көрүү.</p> <p>3. Катышуучу мамлекеттер майыптыгы бар адамдарга билим берүү процессине жана жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү катары толук жана бирдей катышуусун жеңилдетүү үчүн жашоо жана социалдаштыруу көндүмдөрүн үйрөнүүгө мүмкүнчүлүк берет.</p>	
--	--	---	--

		<p>Катышуучу мамлекеттер бул багытта тийиштүү чараларды көрүшөт, анын ичинде:</p> <p>а) Брайл арибин, альтернативдүү шрифттерди, күчөтүүчү жана альтернативдүү ыкмаларды, байланыш ыкмаларын жана форматтарын, багыт жана мобилдүүлүк көндүмдөрүн өздөштүрүүгө көмөктөшөт жана курдаштардын колдоосуна жана насаатчылыгына көмөктөшөт;</p> <p>б) жаңдоо тилин үйрөнүүгө жана дүлөйлөрдүн тилдик өзгөчөлүгүн бекемдөөгө көмөктөшөт;</p> <p>в) адамдарды, айрыкча, көзү азиз же кулагы укпаган балдарды окутуу жеке адамга эң ылайыктуу тилдер жана байланыш ыкмалары жана методдору аркылуу жана билимди өздөштүрүүгө жана социалдык өнүгүүгө максималдуу өбөлгө түзгөн шартта жүргүзүлүшүн камсыз кылат.</p> <p>4. Бул укукту ишке ашырууну камсыз кылууга көмөктөшүү үчүн катышуучу мамлекеттер мугалимдерди, анын ичинде жаңдоо тилин жана/же Брайл арибин билген майыптыгы бар мугалимдерди ишке тартуу жана билим берүү системасынын бардык деңгээлдеринде иштеген адистерди жана кызматкерлерди окутуу үчүн тийиштүү чараларды көрүшөт. Мындай окутуу майыптыкка байланыштуу билим берүүнү жана майыптыгы бар адамдарга колдоо көрсөтүү үчүн ылайыктуу күчөтүү жана альтернативдүү ыкмаларды, байланыш ыкмаларын жана форматтарын, окутуу методикаларын жана материалдарын колдонууну камтыйт.</p> <p>5. Катышуучу мамлекеттер майыптыгы бар адамдардын жалпы жогорку билимге, кесиптик билимге, чоңдорго билим алууга жана өмүр бою билим алууга дискриминациясыз жана башкалар менен бирдей мүмкүнчүлүк алышын камсыз кылышат. Ушул максатта катышуучу мамлекеттер майыптыгы бар адамдарга ылайыктуу турак-жай менен камсыз кылышат.</p>	
--	--	---	--

ДМЧ БАЛДАРДЫН УКУКТАРЫНЫН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БУЛАКТАРЫ

Учурда ратификацияланган эл аралык укук булактары Кыргызстанда кыргыз мыйзамдары жана укук колдонуу практикасы аркылуу ишке ашырылууда.

Кыргыз Республикасында Инклюзивдик билим берүүнү ишке ашыруучу анын ичинде ата-энелердин укуктары жана милдеттери белгиленген ченемдик укуктарын жөнгө салуучу маанилүү актылары төмөнкү таблицада ирети менен берилди:

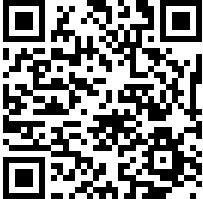
№	КРдин ченемдик-укуктук актылары	Беренелер	Интернет шилтелмелери
1.	<p>Кыргыз Республикасынын Конституциясы</p> 	<p style="text-align: center;">26- берене</p> <p>2. Балага камкордук көрүү, аларды тарбиялоо – атасынын да, жenesинин да бирдей укугу жана милдети.</p> <p style="text-align: center;">27-берене</p> <p>1. Ар бир бала өзүнүн физикалык, психикалык, руханий, адеп-ахлактык жана социалдык өнүгүүсү үчүн зарыл болгон жашоо деңгээлине укуктуу.</p> <p>2. Кыргыз Республикасында баланын эң жакшы кызыкчылыктарын камсыз кылуу принциби колдонулат.</p> <p>3. Баланын өнүгүшү үчүн зарыл болгон жашоо шарттарын камсыз кылуу үчүн жоопкерчилик ар бир ата-энеге, камкорчуларга жана көзөмөлчүлөргө жүктөлөт.</p> <p style="text-align: center;">46-берене</p> <p>1. Ар бир жарандын билим алуу укугу кепилденет.</p>	 <p style="text-align: center;">http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/112213/10?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

2.	<p>Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодекси</p> 	<p>68-статья. Балдарга карата ата-эненин (аларды алмаштырган адамдардын) укуктары жана милдеттери</p> <p>1. Ата-энелер (аларды алмаштырган адамдар) баланы тарбиялоого, алардын билим алышына камкордук көрүүгө, жашына жана жөндөмдүүлүгүнө жараша анын иш-аракетин жетектөөгө укуктуу жана милдеттүү.</p> <p>Ата-энелер (аларды алмаштырган адамдар) баланын толук өсүшү, билим алышы, ден соолугунун чыңдалышы жана аны үй-бүлөдө жана коомдо өз алдынча турмушка даярдоо үчүн зарыл шарттарды түзүүгө милдеттүү. Ата-энесинин экөө тең (аларды алмаштырган адамдар) бирдей деңгээлде баланы тарбиялоо жөнүндө кам көрүүгө, тиешелүү түрдө багууга, аны материалдык жактан кармоого, турак жай менен камсыз кылууга милдеттүү.</p> <p>2. Баланын толук өсүшү үчүн шарттарды түзүүгө тийиштүү бардык маселелер балдардын пикирин эске алуу менен жана балдардын кызыкчылыгынан улам өз ара макулдашуу боюнча ата-энелер (аларды алмаштырган адамдар) тарабынан чечилет. Ата-энелер (аларды алмаштырган адамдар) ортодо пикир келишпестиктер болсо ал пикир келишпестиктерди чечүү үчүн балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмгө же сотко кайрылууга укуктуу.</p> <p>69-статья. Балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо боюнча ата-энелердин (аларды алмаштырган адамдар) укуктары менен милдеттери</p> <p>1. Балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо алардын ата-энелерине жүктөлөт.</p> <p>Ата-эне (аларды алмаштырган адамдар) өз балдарынын мыйзамдуу өкүлдөрү болуп саналышат жана кандай болбосун жеке жана юридикалык жактар, анын ичинде соттор менен болгон мамилелеринде атайын ыйгарым укуксуз эле алардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоп чыгышат.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1327/230?cl=ky-kg&mode=tekst</p>
----	---	---	--

		<p>2. Эгерде балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмү тарабынан ата-эне менен балдардын кызыкчылыгынын ортосунда карама-каршылык бар экени аныкталса, ата-эне (аларды алмаштырган адамдар) өз балдарынын кызыкчылыгынын атынан чыгууга укуксуз. Ата-эне (аларды алмаштырган адамдар) менен балдардын ортосунда пикир келишпөөчүлүк болсо, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аймактык бөлүмү балдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоону жүзөгө ашырууга милдеттүү.</p>	
3.	<p>Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодекси</p> 	<p>9-берене. Баланын ден соолугун коргоо укуктарынын негизги кепилдиктери</p> <p>5. Ата-энелер жана аларды алмаштыруучу адамдар балдардын ден соолугуна тиешелүү кам көрүүнү камсыз кылууга милдеттүү.</p> <p>6. Эгерде бул баланын ден соолугуна зыян келтирсе, атайылап медициналык жардамга кайрылбаган ата-энелер жана аларды алмаштыруучу адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жоопкерчилик тартышат.</p> <p>10-берене. Баланын билим алуу укуктарынын негизги кепилдиктери</p> <p>6. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, жалпы негизде билим берүү уюмдарынын билим алууга жөндөмсүз, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген балдар үчүн, ошондой эле жетим балдар жана ата-энесинин көзөмөлчүлүгүсүз калган балдар үчүн, алардын акысыз билим алуусун, кесиптик даярдыгын, коомго социалдык ыңгайлуусун жана көнүгүшүн камсыз кылуучу атайын топторду, класстарды же мамлекеттик же муниципалдык реабилитациялоо, ыңгайлаштыруу борборлорун ачууну кошуп алганда, өзгөчө шарттар түзүлөт.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203700/45?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

		<p>7. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү билим берүү жаатында ыйгарым укук берген орган жыл сайын мамлекеттик жогорку окуу жайларында ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген адамдарды акысыз негизде окутуу үчүн квота берет.</p> <p style="text-align: center;">72-берене. Баланын камкорчусунун (көзөмөлчүсүнүн) укуктары жана милдеттери</p> <p>1. Баланын камкорчусу (көзөмөлчүсү) укукка ээ жана камкорчулугунда (көзөмөлчүлүгүндө) турган баланы тарбиялоого, анын ден соолугу, дене-боюлук, психикалык, руханий жана адеп-аклактык өнүгүшү жөнүндө камкордук көрүүгө милдеттүү. Камкорчу (көзөмөлчү) баланын пикирин жана балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын сунуштамаларын эске алуу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Үйбүлө Кодексинин 70-статьясынын 1-бөлүгүндө каралган талаптарды сактоо менен камкорчулугу (көзөмөлчүлүгү) алдында турган баланы тарбиялоонун ыкмаларын өз алдынча аныктоого укуктуу. Камкорчу (көзөмөлчү) баланын пикирин эске алуу менен, ал негизги жалпы билим алганга чейин билим берүү мекемесин жана баланы окутуунун формасын тандоо укугуна ээ жана баланын негизги жалпы билим алуусун камсыз кылууга милдеттүү.</p> <p>2. Камкорчу (көзөмөлчү) мыйзамдуу негиздерсиз баланы өзүндө кармап турган кандай болбосун адамдардан, анын ичинде баланын жакын туугандарынан сот боюнча камкорчулугунда (көзөмөлчүлүгүндө) турган баланы кайтарып алууну талап кылууга укуктуу.</p> <p>3. Камкорчу (көзөмөлчү) мындай карым-катнаш баланын таламдарына жооп бербеген учурларды кошпогондо, баланын анын ата-энелери жана башка жакын туугандары менен карам-катнашына тоскоолдук кылууга укуксуз.</p>	
--	--	--	--

		<p>4. Камкорчунун (көзөмөлчүнүн) жарандык укуктары жана милдеттери Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 71-73-статьяларында аныкталат.</p> <p>5. Камкорчулугунда (көзөмөлчүлүгүндө) турган балага карата камкорчулук (көзөмөлчүлүк) боюнча милдеттер камкорчу (көзөмөлчү) тарабынан акысыз аткарылат.</p> <p>Камкорчуга (көзөмөлчүгө) ай сайын баланы багууга Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгилеген тартипте жана өлчөмдө акчалай каражаттар төлөнөт.</p>	
4.	<p>Жаранды ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адам деп эсептөө жөнүндө жобо</p> <p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЮСТИЦИЯ МИНИСТРЛИГИ</p>	<p>5. 18 жашка чейинки жарандарга тиричилик аракетинин чектелүүсүнүн орточо даражадагы, жогорку даражадагы жана эң жогорку даражадагы "ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясы органдардын жана системалардын функцияларынын травманын же дефекттердин кесепетинен, оорулардын натыйжасында келип чыккан туруктуу бузулушу менен шартталган тиричилик аракетинин чектелүүсүнүн даражасы байкалгандыгына жараша ушул Жобонун 24-главасына ылайык белгиленет.</p> <p>Глава 24. "Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын 18 жашка чыкканга чейин белгилөө үчүн медициналык көрсөткүчтөрдүн тизмеси</p> <p>§ 1. Ички органдардын оорулары менен балдарга "ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын белгилөөнүн критерийлери жана мөөнөттөрү</p> <p>§ 2. "Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын жүрөк-кан тамыр оорулары менен жабыркаган балдарга белгилөөнүн критерийлери менен мөөнөттөрү</p> <p>§ 3. "Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын неврологиялык оорулардан жабыркаган балдарга белгилөөнүн критерийлери жана мөөнөттөрү</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/93624/55?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

		<p>§ 4. "Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын психикалык бузулушу бар балдарга белгилөөнүн критерийлери жана мөөнөттөрү</p> <p>§ 5. Онкологиялык жана хирургиялык оорулары бар балдарга "ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын белгилөөнүн критерийлери жана мөөнөттөрү</p> <p>§ 6. Кургак учук менен ооруган балдарга "ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясын белгилөөнүн критерийлери жана мөөнөттөрү</p> <p>25. "Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү бала" категориясында 18 жашка толгонго чейин "дайыма башка адамдын багуусуна" жана "дайыма башка адамдын багуусуна жана көзөмөлүнө" муктаждыгын аныктоо үчүн медициналык көрсөткүчтөрдүн тизмеги.</p>	
5.	<p>Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын укуктары жана кепилдиктери жөнүндө»</p> <p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЮСТИЦИЯ МИНИСТРЛИГИ</p>	<p>6-глава. Коомго маданий билим берүү жагынан интеграциялоо</p> <p>33-берене. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын билим алууга жетишүүсүн жана кесиптик жактан даярдалышын камсыз кылуу</p> <p>Мамлекет ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын маалымат, билим алышы жана кесиптик жактан даярдалышы үчүн зарыл болгон шарттарды түзүү кепилдигин берет.</p> <p>Билим берүү мекемелери социалдык жактан коргоо органдары жана саламаттык сактоо органдары менен бирдикте ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын мектепке чейин, мектептен тышкары тарбияланышын жана билим алышын, жалпы орго, башталгыч кесиптик, орто кесиптик жана жогорку кесиптик</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kq/202329</p>

		<p>билим алышын жекече реабилитациялоо программасына ылайык камсыз кылышат.</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды жана алардын балдарын мамлекеттик билим берүү мекемелеринде тарбиялоо, окутуу акысыз жана жаш курагы чектелбестен жүзөгө ашырылат.</p> <p>Мамлекеттик эмес билим берүү мекемелери ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарды окутуу үчүн төлөмдөргө жеңилдиктерди белгилөөгө укуктуу.</p> <p>Мамлекет ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды керек болгон кесиптик жана эмгек ыкмаларына үйрөтүү максатында жекече реабилитациялоо программасына ылайык жана мамлекеттик мекемелер тарабынан кошумча билим берүү боюнча кызмат көрсөтүү мүмкүн болбосо, тиешелүү профилдеги реабилитациялык борборлордон социалдык жактан кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алууга укуктуу.</p> <p style="text-align: center;">34-берене. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды окутуу формалары</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга билим берүү, кесиптик даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу ар кандай формаларда, анын ичинде экстернаттын күндүзгү, күндүзү-сырттан окуу (кечки жана нөөмөттүк) формасында, ошондой эле атайын билим берүү уюмдарында, коррекциялык топтордо жана класстарда, үйүндө окутууну кошуп алганда жекече окуу пландары боюнча билим берүү жолу менен аралыктан билим берүү технологияларын пайдаланып, ошондой эле жалпы типтеги билим берүү уюмдарында инклюзивдик билим берүү аркылуу жүзөгө ашырылат.</p>	
--	--	--	--

35-берене. Мектепке чейинки тарбия

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү мектеп жашына чейинки балдарды тарбиялоо үчүн бир кыйла ыңгайлуу мүмкүнчүлүктөрдү түзүү жана аларга мектепке чейинки жалпы типтеги билим берүү уюмдарында керектүү реабилитациялык жардам көрсөтүү максатында ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын аларга келип турушу үчүн шарттар түзүлөт.

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын жалпы типтеги мектепке чейинки мекемелерге барып-келишине ден соолугу жол бербесе, мектепке чейинки атайын билим берүү уюмдары уюштурулат.

Мектепке чейинки атайын билим берүү уюмдарындагы тарбиялоо программалары алдыңкы методиканы, анын ичинде көзү көрбөгөн балдарды мимикага жана пантомимага окутуу методикасын камтууга тийиш.

36-берене. Мектепте окутуу

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын жалпы орто (толук) билим алуусу жалпы типтеги окуу жайларында, ал эми зарылчылык болгондо - атайын окуу жайларында ишке ашырылат.

Стационардык дарылоо-профилактикалык же реабилитациялоо мекемелеринде дарылоо курстарынан өтүп жатышкан ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдар үчүн да окутуу сабактары уюштурулат.

37-берене. Мектептен тышкаркы окутуу

Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын ар тараптуу жана айкалыша өсүп жетилишин, аларда коомдук жигердүүлүктү, эмгекке кызыгууну тарбиялоо, илимге, техникага, искусствого, спортко тартуу максатында башка мамлекеттик органдар ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарга

		<p>зарыл шарттарды түзүү менен мектептен тышкаркы тарбиянын жеткиликтүү болушун камсыз кылууга милдеттүү.</p> <p>38-берене. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга башталгыч, орто жана жогорку кесиптик билим берүү</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын башталгыч кесиптик, орто кесиптик жана жогорку кесиптик билим алуусу жалпы типтеги окуу жайларында, зарылчылык болгон учурда атайын окуу жайларында ишке ашырылат.</p> <p>Стационардык дарылоо-профилактикалык же реабилитациялоо мекемелеринде дарылоо курстарынан өтүп жатышкан денсоолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген балдар үчүн да окутуу сабактары уюштурулат.</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар кирүү экзамендерин башкалар менен бирдей шартта ийгиликтүү берген учурда башталгыч, орто жана жогорку кесиптик билим берүү окуу жайларына өтүүдө артыкчылык укукка ээ болушат.</p> <p>Билим берүү органдары социалдык жактан коргоо органдары менен бирдикте жыл сайын ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар үчүн башталгыч кесиптик, орто кесиптик жана жогорку кесиптик окуу жайларынын бюджеттик бөлүмдөрүнө орундарга квота коюу боюнча нормативдерди белгилешет.</p> <p>39-берене. Үйүндө тарбиялоо жана окутуу</p> <p>Жалпы типтеги билим берүү мекемелеринде же атайын билим берүү мекемелеринде ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарды окутуу жана тарбиялоо мүмкүнчүлүгү болбогон учурда жана ата-энелеринин каалоолорун эске алуу менен тарбиялоо жана окутуу өз үйүндө жүргүзүлөт.</p>	
--	--	--	--

		<p>Мында ата-энесинин бирөөсүнө же аны алмаштырган адамга материалдык жактан камсыз кылуу жана жеңилдиктер Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталуучу тартипте жана шарттарда берилет.</p> <p>Билим берүүнү башкаруу органдары менен билим берүү уюмдары ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарды жалпы билим берүү программасы же жекече программа боюнча өз үйүндө окутууну камсыз кылышат.</p> <p>Тиешелүү билим берүү уюмдары ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын жашаган жериндеги үйүндө окутууда ата-энелерине жардам берет.</p> <p>40-берене. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды кесипке даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды кесипке даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу окуу жайларында, ишканаларда жана уюмдарда (атайын же жалпы типтеги) социалдык жактан коргоо мекемелери менен бирдикте жекече реабилитациялоо программасына ылайык камсыз кылынат.</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды кесипке даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу мезгилинде материалдык жактан камсыз кылуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында аныкталган тартипте жана шарттарда ишке ашырылат.</p> <p>41-берене. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын маалыматка ээ болуусун камсыз кылуу</p> <p>Мамлекет ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын маалыматка ээ болушун Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык төмөнкүдөй жол менен камсыз кылат:</p>	
--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар үчүн мезгилдүү, илимий, окутуу-усулдук, маалымкат-информациялык жана көркөм адабий, анын ичинде аудиокассетада, дисктерде, Брайлдын рельефтик-чекиттик ариптери менен жана сурдокотормо менен видеокассеталарда басып чыгаруулар; - бирден кем эмес республикалык телекөрсөтүү каналдарында телекөрсөтүү программаларынын сурдокоторуусун уюштуруу. - мамлекеттик жана муниципалдык органдардын интернет сайттарынын жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу. 	
6.	<p>Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун жол-жобосу.</p> <p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЮСТИЦИЯ МИНИСТРЛИГИ</p>	<p>2. Турмуштук оор кырдаалдарга жол бербөө боюнча алдын алуу иштерин жүргүзүү</p> <p>- ДМЧ балдары бар үй-бүлөлөрдү үй-бүлөлүк тарбиялоо, аларды социалдаштыруу, өз алдынча жашоого даярдоо жана коомго интеграциялоо шарттарында балдардын мүмкүн болгон максималдуу өнүгүүсүн камсыз кылуу үчүн социалдык колдоо;</p> <p>41. ДМЧ баласы бар үй-бүлө табылганда балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын үй-бүлө жашаган жерине баруу менен бирге ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү баланын жана үй-бүлөнүн көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берет жана үй-бүлө менен жекече иштөө планынын жана/же баланы коргоо боюнча жеке пландын долбоорлорун иштеп чыгат.</p> <p>42. Саламаттык сактоо уюмдары баланын ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелгендигин күбөлөндүргөн белгилери бар балдарды табууда аларды тиешелүү медициналык-социалдык эксперттик комиссияга баланын майыптыгынын бар экендигин аныктоо үчүн жиберет, баланын майыптыгын күбөлөндүрүүгө (тариздөөгө) жана кайра күбөлөндүрүүгө көмөк көрсөтөт.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kq/97689</p>

		<p>Зарыл болгон учурда балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери баланын медициналык-социалдык экспертизадан өз убагында өтүшү үчүн ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдары бар үй-бүлөлөрдү коштоп жүрөт.</p> <p>43. Мамлекеттик жалпы билим берүү уюмдары жалпы билим берүү уюмдарында ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарга билим берүү кызматтарын көрсөтүү үчүн шарттарды түзөт, жалпы билим берүү уюмдарына барууга мүмкүнчүлүгү жок балдарга үйдө билим берүү кызматтарын көрсөтөт. Үйдө билим берүү кызматын алган балдар жөнүндө маалымат балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнө берилет.</p> <p>44. Аймактык мамлекеттик органдар ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарга реабилитациялык жана абилитациялык кызматтарды уюштуруу үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдары менен бирдикте ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын алардын кызмат көрсөтүүлөрүнө жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн шарттарды түзөт.</p> <p>45. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдары ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдары бар ата-энелерге Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык мамлекеттик колдоо чаралары жөнүндө маалымдайт.</p> <p>46. Саламаттык сактоо уюмдары ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдары бар ата-энелерге ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарды жалпы багуунун практикалык көндүмдөрүн алуу маселелери боюнча кеңеш беришет.</p>	
--	--	---	--

7.	<p>2018-2028-жылдарга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо боюнча ПРОГРАММАСЫ</p> 	<p>4. Программанын максаты жана милдети</p> <ul style="list-style-type: none"> - жетим балдар жана ата-энесинин камкордугусуз калган балдар үчүн багып алуучу үй-бүлө кызматтарын өнүктүрүү; - ДМЧ балдар үчүн кызматтарды көрсөтүү боюнча эрте кийлигишүү программаларын киргизүү; - жалпы билим берүү уюмдарында инклюзивдик билим берүү системасын киргизүү; - ДМЧ балдарды багуу, ошондой эле зомбулуксуз ыкма менен балдарды тарбиялоо боюнча ата-энелик тажрыйбага үйрөтүү системасын киргизүү; - турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөлөрдү жана балдарды коомго социалдаштыруу жана интеграциялоо үчүн шарттарды түзүү; 	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/100204/20?cl=ky-kg&mode=tekst</p>
8.	<p>2019-2023 жылдарга Кыргыз Республикасында инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүү КОНЦЕПЦИЯСЫ</p> 	<p>Концепцияда Кыргыз Республикасынын бардык билим алуучуларга тең укуктуу жана жеткиликтүү билим берүү, анын ичинде Балдардын укуктары боюнча БУУнун конвенциясынын жана Майыптардын укуктары боюнча БУУнун конвенциясынын ченемдерин камсыз кылуу боюнча эл аралык милдеттенмелер дагы эске алынган.</p> <p>Концепцияда инклюзивдик билим берүү мамлекеттин билим берүү саясатын ишке ашыруунун артыкчылыктуу багыты болуп аныкталган. Билим берүүнүн сапатын жана бардык категориядагы окуучулардын, анын ичинде атайын билим алуу муктаждыктары бар окуучуларга билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатуунун маанилүүлүгүнүн жана зарылдыгынын негизинде, өлкөнү өнүктүрүү стратегиясынын негизги милдеттерине жана билим берүү чөйрөсүндөгү мыйзам чыгаруу актыларына ылайык инклюзивдик билим берүү жаатындагы улуттук саясаттын максаттары, милдеттери жана ишке ашыруу этаптары аныкталган.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/14591/10?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

9.	<p>2019-2023-жылдарга Кыргыз Республикасында инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүү ПРОГРАММАСЫ</p> 	<p>5. Программанын милдеттери</p> <p>Программаны ишке ашыруу төмөнкүдөй милдеттерди чечүү аркылуу жүзөгө ашырылат:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүүгө багытталган билим берүү жаатындагы ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү. 2. Инклюзивдик билим берүүнү башкаруу. 3. Атайын билим алуу муктаждыктары бар окуучуларды билим берүү процессинде коштоону уюштуруу. 4. Педагогикалык кадрларды атайын билим алуу муктаждыктары бар окуучулар менен иштөө үчүн даярдоо, квалификациясын жогорулатуу жана кесиптик өнүктүрүү. 5. ДМЧ окуучуларды эрте аныктоо жана коштоо системасын өнүктүрүү. 6. Билим берүү уюмдарында инклюзивдик чөйрөнү, ошондой эле коомдо инклюзивдик маданиятты калыптандыруу. 	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/14592/10?cl=ky-kg&mode=tekst</p>
10.	<p>Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «Билим берүү жөнүндө»</p> 	<p>3-берене. Билим алуу укугу</p> <p>Кыргыз Республикасынын жарандары жынысына, улутуна, тилине, социалдык жана мүлктүк абалына, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелгендигине, ишинин түрүнө жана мүнөзүнө, дин тутуусуна, саясий жана диний ынанымдарына, жашаган жерине жана башка жагдайларга карабастан билим алууга укуктуу.</p> <p>7-берене. Кыргыз Республикасынын жарандарынын билим алууга укуктарынын мамлекеттик кепилдиктери</p> <p>- Инклюзивдик билим берүүнү киргизүү;</p> <p>14-берене. Билим берүү формалары</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү окуучулар атайын билим берүү, Инклюзивдик билим берүү же үйдөн билим алуу түрүндө билим алууга укуктуу.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/1216</p>

		<p>27-берене. Ата-энелердин (мыйзамдуу өкүлдөрдүн) укуктары жана милдеттери</p> <ul style="list-style-type: none"> - окутуунун формаларын, билим берүү уюмдарынын түрлөрүн жана түрлөрүн тандап алууга, ошондой эле балага үй-бүлөдө билим берүүгө (өзгөчө учурларда); - баланы окуусун улантуу үчүн окутуунун каалаган этабында билим берүү уюмдарына жиберүү; - мамлекеттик билим берүү стандарттарынын алкагында окуп жаткандардын билим алуу укугун сактоону талап кылууга. <p>Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) өзгөчө учурларда балага үй-бүлөдө жалпы, негизги жалпы жана орто жалпы билим берүүгө укуктуу. Үй-бүлөдө билим алып жаткан бала ата-энесинин (мыйзамдуу өкүлдөрүнүн) чечими боюнча аны оң аттестациялоодо окутуунун кайсы этабында болбосун билим берүү уюмунда билимин улантууга укуктуу.</p> <p>Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) милдеттүү:</p> <ul style="list-style-type: none"> - балдардын жашоосу, окуусу, жөндөмдөрүн өркүндөтүү, негизги билим алуу үчүн тийиштүү шарттарды түзүү, алардын физикалык жана психикалык ден-соолугуна ар дайым кам көрүү; - баланын кадыр-баркын сыйлоого, эмгекчилдикти, боорукердик сезимин, кайрымдуулукту, үй-бүлөгө, жашы боюнча улууларга, мамлекеттик жана эне тилдерине, элдик каада-салттарга жана үрп-адаттарга урмат-сый менен мамиле кылууга тарбиялоо; - элдин улуттук, тарыхый, маданий баалуулуктарын урматтоого, тарыхый-маданий мурастарга жана айлана-чөйрөгө аяр мамиле жасоого, Ата-Мекенди сүйүүгө тарбиялоо; - жалпы билим берүү уюму менен туруктуу кызматташууну колдоо (ата-энелердин чогулуштарына катышуу, баланы окутуу жана тарбиялоо боюнча педагогдордун сунуштарын аткаруу); - ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) билим берүү уюмунун аймагынан тышкары жүргөн балдардын ден соолугу жана жашоосу үчүн сабактан тышкаркы мезгилде толук жоопкерчилик тартышат. 	
--	--	--	--

		<p>Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) баланын жалпы негизги билим алуусу боюнча милдеттерин аткарбагандыгы үчүн Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык администрациялык жоопкерчилик тартышат.</p> <p>30-берене. Окуучуларды социалдык жактан коргоо Жетим балдарды жана ата-энелеринин (мыйзамдуу өкүлдөрүнүн) камкордугусуз калган балдарды билим берүү алардын жашы жеткенге чейин мамлекеттик камсыздоонун негизинде жүзөгө ашырылат.</p> <p>31-берене. Балдардын жана окуучу жаштардын ден соолугун коргоо Узак мөөнөттүү дарыланууга муктаж болгон балдар үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары ден соолукту чыңдоочу мекемелерде окутуу үчүн шарттарды түзөт. Окуу сабактары үйдө жана дарылоо мекемелеринде да жүргүзүлүшү мүмкүн.</p> <p>33-берене. Окуучулардын өзгөчө контингентин социалдык жактан коргоо Мамлекет жаш курагына, жынысына, этностук жана диний таандыктыгына, окуудагы жетишкендиктерине, социалдык-экономикалык статусуна карабастан балдарды жалпы билим берүү процессине тартуу боюнча социалдык коргоо саясатын жүргүзөт жана жетим балдарды, ошондой эле ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарды мамлекеттик камсыздоого алат.</p> <p>Балдар үйлөрүнүн жана жетим балдар жана ата-энесинин камкордугусуз калган балдар үчүн мектеп-интернаттардын тарбиялануучулары жалпы негизги (жалпы орто) билим алгандан кийин акысыз баштапкы кесиптик билим алууга укуктуу.</p>	
--	--	--	--

		<p>Дене-бой жана акыл-эс өнүгүүсүндө бузулуулары бар балдар үчүн аларды дарылоону, тарбиялоону жана окутууну, социалдык адаптациялоону жана коомго интеграциялоону камсыз кылуучу атайын топтор, класстар же уюмдар уюштурулат.</p> <p>Дене-бой жана акыл-эс жагынан өнүгүүсүндө бузулуулары бар балдар үчүн уюмдарды ачуу жана жоюу Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аныктаган тартипте ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган менен макулдашуу боюнча билим берүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан жүзөгө ашырылат.</p> <p>Балдарды бул уюмдарга жиберүү билим берүү системасынын ПМПКнын корутундусу боюнча жана ата-энелеринин (мыйзамдуу өкүлдөрүнүн) макулдугу менен белгиленген тартипте жүргүзүлөт. ПМПКнын иштөө тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат. Бул уюмдарга жиберилген, ошондой эле толук мамлекеттик камсыздандырууда кармалган балдардын категориялары билим берүү жана саламаттык сактоо чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар тарабынан аныкталат. Медициналык көрсөткүчтөр болгондо дене-бой же акыл-эс жагынан өсүүсү бузулган балдарды окутуу ата-энесинин макулдугу менен жеке формада, анын ичинде үйдө окутуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аныктаган тартипте жүргүзүлөт. Оорулардын тизмеси билим берүү жана саламаттык сактоо чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдар тарабынан аныкталат.</p> <p>Билим берүү процессинде дене-бой же акыл-эс жагынан өнүгүүсү бузулган балдарды коштоону уюштуруу Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аныктаган тартипте жүзөгө ашырылат. Билим берүү уюму билим берүү муктаждыктарын жана окуп жаткандардын жеке мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен билим берүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган аныктаган</p>	
--	--	--	--

		тартипте жеке окуу планынын негизинде окуу процессин уюштурууга укуктуу.	
11.	<p>Кыргыз Республикасынын Мыйзамы «Мектепке чейинки билим берүү жөнүндө»</p> 	<p align="center">1-берене. Негизги түшүнүктөр</p> <p>Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү окуучулар - дене-бой, психикалык, социалдык, когнитивдик өнүгүүгө өзгөчө муктаждыгы бар жана социалдык жардамга, реабилитациялоого, ошондой эле үй-бүлөнүн, адистердин жана коомдун өзгөчө көңүл буруусуна муктаж балдар.</p> <p>Инклюзивдик билим берүү - билим берүү муктаждыктарынын жана жеке мүмкүнчүлүктөрүнүн ар түрдүүлүгүн эске алуу менен бардык окуучулар үчүн мектепке чейинки билим берүүгө бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу.</p> <p align="center">19-берене. Мектепке чейинки курактагы балдарды социалдык жактан коргоо</p> <p>1. Мамлекет мектепке чейинки курактагы балдарды, жетим балдарды, ата-энесинин камкордугунан ажыраган балдарды, мүмкүнчүлүгү чектелген балдарды, ошондой эле аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн балдарын социалдык коргоону жана колдоону камсыз кылат.</p> <p>2. Жетим балдарга жана ата-энесинин камкордугунан ажыраган балдарга туугандык мамилелерди сактоо, мамлекеттик, муниципалдык мектепке чейинки билим берүү уюмдарында акысыз багуу жана билим алуу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык алардын жеке, мүлктүк укуктарын коргоо укугу кепилденет.</p> <p>3. Мүмкүнчүлүгү чектелген балдарга ийкемдүү иштөө режими бар мамлекеттик жана муниципалдык мектепке чейинки билим берүү уюмдарына баруу, ошондой эле аларда мамлекеттин эсебинен багуу жана билим берүү укугу кепилденет.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/202646/40?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

		<p>4. Мүмкүнчүлүгү чектелген балдар Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген тартипте алардын багуу, окутуу жана өнүктүрүү муктаждыктарын канааттандыруу үчүн зарыл каражаттар жана социалдык кызматтар менен камсыз кылынат.</p> <p>5. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарынын тарбиялануучуларына мектепке чейинки билим берүүнүн мамлекеттик стандартында каралбаган тестирлөөнү жана изилдөөнүн ар кандай түрлөрүн алардын ата-энелеринин (мыйзамдуу өкүлдөрүнүн) макулдугусуз жүргүзүүгө жол берилбейт.</p> <p>6. Мектепке чейинки курактагы балдарды жалпы билим берүүчү уюмдарга тапшырууда тестирлөөгө жол берилбейт.</p> <p>23-берене. Ата-энелердин (мыйзамдуу өкүлдөрдүн) укуктары жана милдеттери</p> <p>1. Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) укуктуу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мектепке чейинки билим берүү уюмун жана баланын мектепке чейинки билим алуу формасын тандоо; - балдарды окутуу, тарбиялоо, өнүктүрүү жана багуу маселелери боюнча билим берүүнү башкаруунун тиешелүү органдарына кайрылууга; - өз балдарынын мыйзамдуу кызыкчылыктарын жана укуктарын коргоого. <p>2. Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) милдеттүү:</p> <ul style="list-style-type: none"> - баланын дене-бой, интеллектуалдык, адеп-ахлактык жана социалдык өнүгүүсүнүн негиздерин түптөөгө, балдардын мектепке чейинки билим алуусу үчүн жоопкерчилик тартууга; - балдардын мектепке чейинки билим алуусу үчүн кандай гана формада болбосун шарттарды камсыз кылууга; - балдардын табигый шертпулдарын, тенденцияларын жана жөндөмдөрүн өнүктүрүү, алардын психикалык абалына жана ден-соолугуна кам көрүү үчүн тийиштүү шарттарды түзүү; - баланы үй-бүлөдө тарбиялоо, тарбиялоо жана өнүктүрүү; 	
--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> - баланын кадыр-баркын сыйлоо; - баланын эмгекчилдигин, курагы боюнча улууларга, мамлекеттик, расмий жана эне тилдерине, элдик каада-салттарга жана үрп-адаттарга сый мамиле жасоосун тарбиялоо; - мектепке чейинки билим берүү уюмун өнүктүрүүгө (кошумча төлөөгө) катышууга. 	
12.	<p>Кыргыз Республикасынын мектептик жалпы билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - жеке билим берүү траекториясы – мугалимдердин ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) менен өз ара аракеттенүүсүндөгү координациялык, уюштуруучулук, консультациясык ишмердигинде жүзөгө ашырылган окуучунун жөндөмдүүлүгүнө, мүмкүнчүлүгүнө, жүйөлөрүнө, кызыкчылыктарына ылайык келген жеке билим алуу максаттарын ишке ашыруу боюнча алардын ар биринин окуу ишмедигинин элементтеринин белгилүү бир ырааттуулугу; - инклюзивдик билим берүү - билим берүү муктаждыктарынын жана жеке мүмкүнчүлүктөрүнүн ар түрдүүлүгүн эске алуу менен бардык окуучулар үчүн бирдей билим алууну камсыз кылуу; <p style="text-align: center;">Бөлүм 2. Мектептеги жалпы билим берүүнүн максаты, милдеттери жана натыйжалары</p> <p>6. Мектептик жалпы билим берүүнүн максаты туруктуу өнүгүүгө жана бардыгы үчүн өмүр бою билим алуу мүмкүнчүлүгүн берүүгө керектүү болгон билимдерди жана компетенттүүлүктү окуучулар алуу үчүн сапаттуу билим берүүнү камсыз кылуу болуп саналат.</p> <p>7. Мектептик жалпы билим берүүнүн милдеттери:</p> <ul style="list-style-type: none"> - инклюзия жана гендердик теңчилик принциптеринде бардык балдардын билимге бирдей жана адилеттүү жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу; - окутуунун коопсуз жана өнүгүү чөйрөсүн түзүү; - окуучулардын чыгармачылык жөндөмдөрүн, физикалык, психикалык, социалдык жана руханий адеп-ахлактык өсүшүн аныктоо жана өнүктүрүү үчүн жагымдуу шарттарды түзүү; 	 <p style="text-align: center;">https://kao.kg/wp-content/uploads/2022/08/%D0%93%D0%BE%D1%81%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82-393-%D0%BE%D1%82-22-%D0%B8%D1%8E%D0%BB%D1%8F-2022-%D0%BA.pdf</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - окуучуларды толеранттуу, инклюзивдик жана коопсуз дүйнөнү курууга активдүү катышууга даярдоо; - окуучуларда көп түрдүүлүк жана теңдик, адам укуктары, басмырланбоо, социалдык катышуу жана айырмачылыктарды сыйлоо баалуулуктарын калыптандыруу. 	
13.	<p>Балдарды үйдө жеке окутууну уюштуруу жөнүндө жобо</p> <p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЮСТИЦИЯ МИНИСТРЛИГИ</p>	<p>Бөлүм 2. Окуу процессин кабыл алуу тартиби жана уюштуруу</p> <p>5. Балдарды үйдө жекече окутууну уюштуруу (мындан ары-үйдө окутуу) жалпы билим берүү уюму тарабынан 1-11-класстардын 7 жаштан 18 жашка чейинки курактагы, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү жана оор дартка чалдыккан балдар категориясына кирген окуучулар үчүн жүзөгө ашырылат.</p> <p>6. Үйдө окутуу менчигинин түрүнө карабастан жалпы билим берүүчү уюмдардын бардык түрлөрүндө билим берүүнүн бардык баскычтарында уюштурулат.</p> <p>7. Үйдө окутуу баланын жашаган жерине жакын жердеги жалпы билим берүү уюму (мындан ары – окуучу) окуучуну үйдө окутуу же окутуунун формасын алмаштыруу зарылдыгы жөнүндө ата-энесинин (мыйзамдуу өкүлдөрүнүн) арызынын негизинде жүзөгө ашырылат. Арызга билим берүү системасынын психологиялык-медициналык-педагогикалык консультациясынын корутундусу же билим берүүнү мамлекеттик башкаруунун аймактык органы менен макулдашуу боюнча окуучуну үйдө окууга аныктоо/чыгаруу жөнүндө Саламаттык сактоо уюмунун дарылоо-контролдоо комиссиясынын маалымкаты тиркелет.</p> <p>8. Дарылоо-контролдоо комиссиясынын маалымкаты билим берүү жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган жана Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо жаатындагы ыйгарым укуктуу органы аныктаган оорулардын тизмесинин негизинде берилет. Психологиялык-медициналык-педагогикалык консультациялардын корутундусу психофизикалык бузулуулары бар окуучулар үчүн берилет.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/12642/10?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

		<p>9. Дарылоо-контролдоо комиссиясынын маалымкаты же психологиялык-мединалык-педагогикалык консультациянын корутундусу, окуучуну үйдө окутуунун зарылдыгы жөнүндө көрсөтмөлөр менен чейрек, жарым жылга, бирок бир окуу жылына берилет.</p> <p>12. Окуучуну социалдык жактан адаптациялоо максатында жалпы билим берүү уюму ата-энеси (мыйзамдуу өкүлдөрү) менен макулдашуу боюнча жана медициналык көрсөткүчтөргө ылайык баланын мектептен тышкаркы жана класстан тышкаркы иш-чараларга катышуусун уюштурат.</p> <p>15. Үйдө окутууну уюштуруу үчүн Директордун орун басары мугалимдер менен бирдикте ар бир окуучу үчүн жекече окуу планын иштеп чыгат, корректировкаланган окуу программаларын талдайт, керектүү окуу китептерин тандап алат, контролдук жана практикалык иштердин минимумун, аралык аттестацияны өткөрүү мөөнөттөрүн аныктайт, окуу сабактарынын расписаниесин түзөт жана аларды баланын ата-энеси (мыйзамдуу өкүлдөрү) менен макулдашат.</p> <p>Жеке окуу планы билим берүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган тарабынан жыл сайын бекитилүүчү Базистик окуу планынын негизинде түзүлөт.</p> <p>Бир жумалык чектүү окуу жүктөмү жана окуу предметтеринин аталышы окутуу программасына (жалпы билим берүү же интеллектуалдык өнүгүүсү бузулган балдар үчүн атайын) жараша билим берүү чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган тарабынан аныкталат.</p> <p>Билим берүү процессинин катышуучуларынын укуктары жана милдеттери.</p>	
--	--	--	--

		<p>31. Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) укуктуу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - баланын мыйзамдуу укуктарын коргоо; - конфликттик кырдаалдарды чечүү үчүн жалпы билим берүү уюмунун администрациясына же билим берүүнү мамлекеттик башкаруунун аймактык органдарына кайрылууга; - жалпы билим берүү уюмунун администрациясынын уруксаты менен сабактарга катышууга; - баланын жөндөмүн жана кызыкчылыктарын эске алуу менен сабактардын расписаниесин түзүү боюнча сунуштарды киргизүүгө. <p>32. Ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр) милдеттүү:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жалпы билим берүү уюмунун талаптарын аткарууга; - баланын мектепке жана билимге болгон кызыгуусун колдоо; - мугалимди дарыгердин сунуштары жана режимдин өзгөчөлүктөрү жөнүндө кабардар кылуу; - билимди өздөштүрүүгө өбөлгө түзүүчү сабактарды өткөрүү үчүн шарттарды түзүүгө; - бала ооруп калган учурда сабактарды жокко чыгаруу жана сабактарды кайра баштоо жөнүндө жалпы билим берүү уюмуна өз убагында, күн ичинде маалымдасын; - жеке сабактардын күндөлүгүн жана үй жумуштарынын аткарылышын көзөмөлдөө. 	
14	<p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИНИН ЖАРЛЫГЫ 2022-жылдын 14-майы ПЖ № 153 “Калктын аялуу катмарларынын айрым категорияларына</p>	<p>Калктын аялуу катмарларын, анын ичинде бирөөнүн багуусуна жана көзөмөлүнө дайыма муктаж болгон бала кезинен I топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды (18 жаштан жогору) баккан жарандарга мамлекеттик колдоону күчөтүү максатында, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 19, 44, 66 жана 71-беренелерин жетекчиликке алып, токтом кылам.</p> <p>1. Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети 2022-жылдын 1-июнунан тартып:</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/430935/10?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

	<p>мамлекеттик колдоону күчөтүү жөнүндө”</p>	<p>1) мамлекеттик төлөмдөрдүн төмөнкү түрлөрүнүн өлчөмдөрүн көбөйтсүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 16 жашка чейинки балдары бар муктаж жарандарга (үй-бүлөлөргө) "үй-бүлөгө көмөк" ар айлык жөлөкпулду - 810 сомдон 1200 сомго чейин; - жалпы оорудан I топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга ар айлык социалдык жөлөкпулду - 2500 сомдон 5500 сомго чейин; - жалпы оорудан II топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга ар айлык социалдык жөлөкпулду - 2000 сомдон 3000 сомго чейин; - жалпы оорудан III топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга ар айлык социалдык жөлөкпулду - 1500 сомдон 2000 сомго чейин; - ата-энесинин биринен айрылган балдарга ар айлык социалдык жөлөкпулду - 2000 сомдон 3000 сомго чейин; - баатыр энелерге ар айлык социалдык жөлөкпулду - 2500 сомдон 3000 сомго чейин; - улгайган жарандарга ар айлык социалдык жөлөкпулду - 1500 сомдон 2000 сомго чейин; <p>2) бирөөнүн багуусуна жана көзөмөлүнө дайыма муктаж I топтогу бала кезинен ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын (18 жаштан жогору) жеке ассистентинин кызмат көрсөтүүлөрүнө төлөөнү киргизсин;</p>	
15.	<p>Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик жөлөкпулдар жөнүндө</p>	<p style="text-align: right;">4-тиркеме</p> <p style="text-align: center;">Мамлекеттик жөлөкпулдардын ӨЛЧӨМДӨРҮ</p> <p style="text-align: center;"><i>(КР министрлер кабинетинин № 284 31-май, 2022-жылдын токтому менен бекитилген)</i></p>	

(КР Министрлер Кабинетинин [2022-жылдын 31-майындагы № 284](#) токтомунун редакциясына ылайык)

<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111670/50?cl=ky-kg&mode=tekst>

Мамлекеттик жөлөкпулдун түрү	Мамлекеттик жөлөкпулдун өлчөмү, сом менен
16 жашка чейинки балдары бар муктаж жарандарга (үй-бүлөлөргө) ар айлык жөлөкпул - "үй-бүлөгө көмөк"	1200 (бир миң эки жүз)
Пенсиялык камсыз кылууга укугу жок адамдарга ар айлык социалдык жөлөкпул - "социалдык жөлөкпул" (мындан ары - социалдык жөлөкпул):	
1) ВИЧ же СПИДге чалдыккан энеден төрөлгөн балдар;	8000 (сегиз миң)
2) ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү балдар;	8000 (сегиз миң)
3) ата-энесинин биринен айрылган балдар;	3000 (үч миң)
4) ата-энесинин экөөнөн тең айрылган балдар;	6000 (алты миң)
5) I топтогу бала кезинен ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар;	8000 (сегиз миң)
6) II топтогу бала кезинен ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар;	6600 (алты миң алты жүз)
7) III топтогу бала кезинен ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар;	5400 (беш миң төрт жүз)

<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/159209/10?cl=ky-kg&mode=tekst>

		8) I топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар;	5500 (беш миң беш жүз)	
		9) II топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар;	3000 (үч миң)	
		10) III топтогу ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелүү адамдар;	2000 (эки миң)	
		11) баатыр энелер;	3000 (үч миң)	
		12) улгайган жарандар	2000 (эки миң)	
		Ата-энесинин экөө тең белгисиз балдарга төлөнүүчү ар айлык жөлөкпул	6000 (алты миң)	
16.	Жарым-жартылай стационардык уюмдарда жана социалдык тейлөө мекемелеринде ден соолук мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарга, анын ичинде балдарга көрсөтүлүүчү социалдык кызматтардын мамлекеттик минималдуу социалдык стандарттары	<p>2. Ушул социалдык стандарттар узак (6 айга чейинки мөөнөткө) жана убактылуу иштейт, менчигинин түрүнө карабастан жарым-жартылай стационардык уюмдарда жана социалдык тейлөө мекемелеринде (мындан ары - социалдык тейлөө борборлору) социалдык кызматтарды көрсөтүүнүн көлөмүн, шарттарын жана тартибин белгилейт.</p> <p>3. Социалдык тейлөө борборлору жарандардын төмөнкү категорияларына (мындан ары - кызматтарды алуучулар) сутканын күндүзгү маалында (күнүнө төрт сааттан он саатка чейин) социалдык кызматтарды көрсөтүү үчүн арналган.</p>		 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/96642/30?cl=ky-kg&mode=tekst</p>

ДМЧ БАЛДАРЫ БАР АТА-ЭНЕЛЕРДИН ЭМГЕК ЧӨЙРӨСҮНДӨГҮ УКУКТАРЫ

Майып балдары бар ата-энелер эмгек чөйрөсүндө да өзгөчө укуктарга ээ, ошондуктан ата-энелер КР Эмгек кодексине ылайык төмөнкүлөргө укуктуу:

<p>Кыргыз Республикасынын Эмгек кодекси</p> 	<p style="text-align: center;">93-берене. Толук эмес жумуш убактысы</p> <p>Кызматкер менен жумуш берүүчүнүн ортосундагы макулдашуу боюнча жумушка орношууда да, андан кийин толук эмес жумуш күнү же толук эмес иш жумасы белгилениши мүмкүн. Жумуш берүүчү кош бойлуу аялдын, 14 жашка чейинки баласы бар ата-энесинин биринин (18 жашка чейинки ДМЧ бала), ошондой эле үй-бүлөнүн оорулуу мүчөсүн багып жаткан адамдын өтүнүчү боюнча толук эмес жумуш күнүн же толук эмес жумуш жумасын медициналык корутундуга ылайык белгилөөгө милдеттүү.</p> <p>Толук эмес жумуш убактысынын шарттарында иштегенде кызматкердин эмгегине акы төлөө иштеген убактысына жараша же иштеп чыгуусуна жараша жүргүзүлөт. Толук эмес жумуш убактысынын шарттарында иштөө кызматкерлер үчүн ар жылдык негизги акы төлөнүүчү өргүүнүн узактыгынын кандайдыр бир чектелишине, эмгек стажын эсептөөгө жана башка эмгек укуктарына алып келбейт.</p> <p style="text-align: center;">97-берене. Түнкү жумуш</p> <p>ДМЧ адамдар жана кош бойлуу аялдар, эгерде мындай жумушка медициналык көрсөткүчтөр боюнча тыюу салынбаса, түнкү убакта ишке тартылышы мүмкүн. 3 жашка чейинки балдары бар аялдар, ДМЧ балдары бар кызматкерлер түнкү убакта алардын макулдугу менен гана ишке тартылышы мүмкүн.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1505/335?cl=ky-kq&mode=tekst</p>
--	--	--

АТА-ЭНЕЛИК ЖООПКЕРЧИЛИК

Балдарды тарбиялоо жана өнүктүрүү үчүн жоопкерчилик ата-энелер үчүн жалпы жана милдеттүү болуп саналат. Ата-энелер өз балдарын туугандарына, бөтөн адамдарга же балдар мекемелеринин бирине тарбиялоого убактылуу өткөрүп берүү ата-энелерди балдарды тарбиялоо жана өнүктүрүү үчүн жоопкерчиликтен бошотпойт. Ата-энелер жана аларды алмаштыруучу адамдар балдарды тарбиялоо боюнча милдеттерди бала бойго жеткенге чейин көтөрүшөт.

Ал эми балдарды тарбиялоо боюнча милдеттерди аткарбоо же талаптагыдай эмес аткаруу үчүн учурдагы мыйзамдары юридикалык жоопкерчиликтин төмөнкү түрлөрүн белгилейт:

<p>Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодекси</p> 	<p style="text-align: center;">Үй-бүлөлүк-укуктук жоопкерчилик</p> <p>74. Ата-энелик укуктардан ажыратуу Ата-энелер (алардын бири) ата-энелик укуктарынан ажыратылышы мүмкүн, эгерде алар:</p> <ul style="list-style-type: none">- ата-энелердин милдеттерин аткаруудан, анын ичинде алимент төлөөдөн кыянаттык менен качуудан качышат;- өз баласын төрөт үйүнөн (бөлүмүнөн) же башка дарылоо мекемесинен, тарбиялоо мекемесинен, калкты социалдык коргоо мекемесинен же ушул сыяктуу башка мекемелерден алып кетүүдөн жүйөлүү себептерсиз баш тартышат;- ата-энелик укуктарын кыянаттык менен пайдалануу;- балдарга зомбулук көрсөтүү, анын ичинде аларга физикалык же психикалык зомбулук көрсөтүү, алардын жыныстык кол тийбестигине аракет кылуу;- өнөкөт алкоголизм же баңгилик менен ооругандар;- өз балдарынын өмүрүнө же ден соолугуна, же жубайынын же баланын ата-энесинин өмүрүнө же ден соолугуна каршы атайылап кылмыш жасаган;- жашы жете элек балдарынын тентип жүрүүсүнө жол берүү;	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1327/230?cl=ky-kg&mode=tekst</p>
---	---	--

	<p>- балдар эмгегинин эң начар формаларына балдарды тартуу.</p>	
<p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫ Н УКУК БУЗУУЛАР ЖӨНҮНДӨ КОДЕКСИ 2021-жылдын 28- октябры № 128</p> 	<p style="text-align: center;">Жарандык-укуктук жоопкерчилик</p> <p>Өз милдеттерин бузуу фактыларына жол берген ата-эне балага тамак-аш жана кийим-кече берүү боюнча өз милдетин аткарбаган, бул баланын ден-соолугуна зыян келтирген, моралдык зыяндын ордун толтуруу жана зыяндын ордун толтуруу түрүндө жарандык-укуктук жоопкерчиликке тартылышы мүмкүн.</p> <p>Ата-энелер балдарды тарбиялоо боюнча милдеттерди аткарбагандыгы же талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн жарандык-укуктук жоопкерчиликке тартылышы мүмкүн.</p> <p style="text-align: center;">102-берене. Ата-энелик милдеттерден качуу</p> <p>1. Он алты жашка чейинки курактагы баланын ушул Кодексте жоопкерчилиги каралган укук бузуулардын белгисин камтыган жосундарды жасоосуна алып келген ата-энелердин же аларды алмаштыруучу адамдардын балдарды тарбиялоо боюнча милдеттерин аткарбагандыгы, –</p> <p style="padding-left: 40px;">жеке жактарга 10 эсептик көрсөткүч өлчөмүндө айып пул салууга алып келет.</p> <p>2. Он алты жашка чейинки курактагы бала тарабынан кылмыштын белгилерин камтыган жосундарды жасоосуна алып келген ата-энелердин же аларды алмаштырган адамдардын балдарды тарбиялоо боюнча милдеттерин аткарбагандыгы,–</p> <p style="padding-left: 40px;">жеке жактарга 30 эсептик көрсөткүч өлчөмүндө айып пул салууга алып келет.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/112306/40?cl=ky-kq&mode=tekst</p>

<p>АДМИНИСТРАЦИЯЛЫК ЖООПКЕРЧИЛИК ЖӨНҮНДӨ КОДЕКС 1998-жылдын 4-августу № 114</p> 	<p align="center">Администрациялык жоопкерчилик</p> <p>Берене 65. Жашы жете элек балдарды (өспүрүмдөрдү) тарбиялоо жана окутуу боюнча милдеттерди аткарбоо.</p> <p>Ата-энелер же аларды алмаштырган адамдар тарабынан жашы жете элек балдарды (өспүрүмдөрдү) тарбиялоо жана окутуу боюнча милдеттерди аткарбоо эмгек акынын бирден үчкө чейинки минималдуу өлчөмүндө администрациялык айып салууга алып келет.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/6/10</p>
<p>КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КЫЛМЫШ-ЖАЗА КОДЕКСИ 2021-жылдын 28- октябры № 127</p> 	<p align="center">Кылмыш жоопкерчилиги</p> <p>178-берене. Ата-эненин балдарды багуудан качуусу</p> <p>Ата-эненин баласын же болбосо жашы жеткен, бирок эмгекке жарамсыз же материалдык жардамга муктаж балдарын багуу үчүн соттун чечиминин негизинде белгиленген каражаттарды төлөөдөн качуусу, -</p> <p>200дөн 500 эсептик көрсөткүчтөргө чейин айып салууга же кырктан жүз саатка чейинки коомдук иштерге же эки айдан бир жылга чейинки мөөнөткө түзөтүү жумуштарына жазаланат.</p> <p>187-берене. Баланы тарбиялоо боюнча милдеттерди аткарбоо</p> <p>Ата-эне же баланы тарбиялоо боюнча милдеттер жүктөлгөн башка адам баланы тарбиялоо боюнча милдеттерин, ошого тете тарбиячы же балага көзөмөл жүргүзүүгө милдеттүү болгон билим берүү, тарбиялоо, дарылоо же башка мекемелердин кызматкери тарабынан өз милдеттерин аткарбаганда же талаптагыдай аткарбаганда, эгерде бул аракеттер балага ырайымсыз мамиле жасоо менен коштолсо, -</p> <p>200дөн 500 эсептик көрсөткүчтөргө чейин айып салууга же эки айдан бир жылга чейинки мөөнөткө түзөтүү жумуштарына, же болбосо алты айдан бир жылга чейинки мөөнөткө эркиндигин чектөөгө, же үч жылга чейинки мөөнөткө белгилүү кызматтарды ээлөө же белгилүү иш жүргүзүү укугунан ажыратуу менен же аны колдонбостон жазаланат.</p>	 <p>http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/112309?cl=ru-ru</p>

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

ДЕН СОЛУГУНУН МҮМКҮНЧҮЛҮГҮ ЧЕКТЕЛГЕН БАЛДАРЫ БАР
АТА-ЭНЕЛЕРДИН УКУКТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ
(ченемдик укуктук актылар)

Түзүүчүлөр: Аземова Айгуль Аскербековна, Супатаева Эльвира Акиновна.

Кыргыз Республикасы
Бишкек ш., Эркиндик бульвары, 25.
+996550161722